Цей збірник публікацій експертів з України, Вірменії, Грузії, Молдови, Білорусі, Литви та Словаччини підготовлений в рамках проекту «Питання безпеки людини в контексті реформування безпекового сектору країн Східної Європи» (м. Київ, 2017 р.). Проект реалізований Благодійним Фондом «Ініціатива з дослідження східноєвропейської безпеки» (http://eesri.org) в партнерстві з Регіональним представництвом Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні та Білорусі (http://www.fes.kiev.ua).

Організації-виконавці висловлюють особливу вдячність Марії Коваль, проектному координатору Регіонального представництва Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні та Білорусі, за її цінний внесок в реалізацію проекту.

Зміст

Безпека людини: світові практики та досвід України 5
Максим Хилько, Олександр Титарчук, Благодійний фонд «Ініціатива з дослідження східноєвропейської безпеки», Україна

Безпека людини vs. національна безпека 15
Наталя Беліцер, Інститут демократії імені Пилипа Орлика, Київ

Безпека людини – важливий елемент розбудови демократії у Вірменії 26
Асмік Григорян, Степан Григорян, Аналітичний центр з питань глобалізації та регіонального співробітництва, Вірменія

Безпека людини і реформування безпекового сектору Грузії: критичний погляд 34
Бідзіна Лебанідзе, Грузинський інститут політики

Політична безпека як одна із основних передумов для забезпечення безпеки людини в Молдові 40
Іон Маноле, Асоціація Promo-LEX, Молдова

Права и безопасность личности в Беларуси 46
Андрей Поротников, Belarus Security Blog

Оцінка важливих елементів демократичного контролю над збройними силами в Литві 52
Гражвідас Ясутіс, Литовська військова академія ім. генерала Йонаса Жямайтіса

Людський вимір і реформа сектору безпеки в Словаччині: місію (не)виконано? 60
Самуель Года, Словацька асоціація зовнішньої політики

Людський вимір і реформа сектору безпеки в Словаччині: місію (не)виконано?

Самуель Года, Словацька асоціація зовнішньої політики

Вступ

У наш час безпека має чітко виражений соціальний вимір, що вимагає залучення всіх її елементів у спосіб, не бачений за часів «холодної війни». Задоволення нових безпекових вимог потребує фундаментального реформування національного сектору безпеки, моделей його фінансування і системи управління. Потрібні також значні зміни в діяльності відповідних міжнародних інституцій. Розділова лінія між зовнішнім і внутрішнім виміром безпеки наразі зникає. Горизонтальний розподіл влади на національному рівні між тими учасниками, що задіяні у зовнішньому вимірі (міністерства закордонних справ та оборони разом з відповідним інструментарієм – збройними силами та спецслужбами), а також учасниками, які задіяні у внутрішньому вимірі (міністерства внутрішніх справ, фінансів та інфраструктури разом зі своїм інструментарієм – органи поліції, громадської безпеки), вимагає все більшої координації. Це означає, що адекватне, ефективне і дієве забезпечення безпеки може бути досягнуто тільки за умови проведення комплексної та фундаментальної реформи всіх складових сектору безпеки як на національному, так і на міжнародному рівні. Традиційна концепція реформування, що зорієнтована виключно на оборонну сферу, не вирішить проблеми.

Питання реформування сектору безпеки останнім часом стало з'являтися в якості ключової ідеї в політичних дискусіях і наукових дебатах. Джерелом походження цієї ідеї є докорінна зміна умов безпеки в Євро-Атлантиці після завершення періоду «холодної війни». Реформа сектору безпеки має два важливі аспекти:

- необхідність реагувати на зміни в розумінні сутності безпеки в зрілих демократичних суспільствах, які все більше і більше визнають, що питання безпеки набагато ширше, ніж просто військова безпека;
- прагнення найшвидшого і найменш проблемного врегулювання цивільно-військових відносин у колишніх комуністичних країнах Центральної і Східної Європи після революційних змін початку 1990-х рр.

Досвід перших років змін у цих країнах змусив багатьох аналітиків визнати, що ключові аспекти цивільно-військових відносин повинні оцінюватися всебічно. Приміром, в рамках цивільно-військових реформ важливо, окрім концентрації уваги на регулярних збройних силах, також залучати інші збройні формування, які раніше не були підпорядковані військовому командуванню (у випадку зі Словацькою Республікою, це залізничні війська і військові підрозділи Міністерства внутрішніх справ). Той факт, що складові сектору безпеки відіграють дуже важливу роль у процесі політичних і економічних реформ, означає, що реформа сектору безпеки повинна бути комплексною і не обмежуватися суто військовими питаннями та питаннями цивільної адміністрації і демократичного контролю над збройними силами. Ймовірно, найбільш очевидним поштовхом до такого розуміння сутності сектору безпеки були терористичні атаки у вересня 2001 р. в США.

Як і у випадку багатьох інших визначень, що пов'язані з питаннями безпеки (наприклад, тероризм), або визначенням самого сектору безпеки, наразі не існує чіткого консенсусу серед експертів щодо поняття «реформа сектору безпеки», і тут можна виділити два основні підходи. Перший підхід передбачає реформування військових структур, які безпосередньо уповноважені урядом до використання сили для захисту держави та її населення. На практиці це означає, що реформа повинна стосуватися виключно таких структур, як регулярні збройні сили та воєнізовані по-

ліцейські формування (наприклад, Національна гвардія в Іспанії, карабінери в Італії, Національна жандармерія у Франції), а також розвідувальні служби. Другий підхід стосується більш широкого розуміння реформи сектору безпеки. На додаток до першого підходу, тут акцентується увага на реформуванні тих складових, основна функція яких полягає в захисті суспільства та основних громадянських свобод (включаючи правоохоронні органи, прикордонну поліцію, виконавчу службу та приватні служби безпеки).

Такий підхід до сектору безпеки розширює рамки зони безпеки за межі її традиційного розуміння, визначеного збройними силами та складовими військової безпеки (оборони), до значно ширшої концепції, яка передбачає захист особистої безпеки від загроз злочинності, заворушень і проявів насильства. Щоб проілюструвати більш широке розуміння сектору безпеки, доцільно зробити наступну конкретизацію: «це всі організації, які мають право використовувати силу або давати розпорядження щодо її використання, або погрожувати силою, щоб захистити державу та її громадян, а також ті цивільні структури, що відповідають за управління, контроль і нагляд».[1] Відповідно, збройні сили, воєнізовані формування, розвідувальні служби, органи поліції, прикордонна поліція і ограни митної служби, судові органи, пенітенціарна система, а також міністерства оборони, внутрішніх справ, фінансів і парламент – є частиною сектору безпеки.

Можливо, найпростішим виходом з цієї академічної дискусії було б включити обидва розуміння сутності сектору безпеки до концепції його реформування із врахуванням конкретних умов, в яких повинна проходити ця реформа. Сама по собі реформа не може вважатися окремим актом, а тільки інструментом систематичної оцінки проблемних питань, що пов'язані із безпекою, а також їх взаємозв'язку. З одного боку, потрібно взяти до уваги необхідність розробки і підтримки належної ефективної архітектури національної безпеки в конкретних ситуаціях і контекстах, а з іншого боку – врахувати важливість і необхідність демократизації та громадського управління і контролю.

Концепція включає в себе ряд питань і заходів, пов'язаних з реформуванням елементів державного сектору, роль яких полягає в забезпеченні зовнішньої і внутрішньої безпеки. Отже, відправною точкою для початку реформ є неефективний або неналежним чином функціонуючий сектор безпеки, що не забезпечує достатньої безпеки держави і громадян, або навіть спричиняє небезпеку.[2] Таким чином, безпекова реформа є трансформацією сектору безпеки, включаючи всі його складові елементи, їх роль, обов'язки та діяльність, спрямованою на функціонування у спосіб, що відповідає стандартам і принципам ефективного управління, а також сприяє внутрішній і зовнішній безпеці держави та її населення.[3] Попри те, що концепція все ще знаходиться в стадії розробки, вона усе більшою мірою впливає на створення міжнародних програм допомоги, безпекового співробітництва, і програм, спрямованих на розвиток демократії.[4]

Реформа сектору безпеки в Словаччині – правовий та інституційний огляд

Загалом, у тому що стосується Словаччини, реформа сектору безпеки відіграє важливу роль у наступних сферах:

Демократизація: нереформований сектор безпеки може стати серйозною перешкодою

1. Chalmers, M. *Security Sector Reform in Developing Countries: An EU Perspective* (London: Saferworld and the Conflict Prevention Network, 2000).

2. Heiner, H. Conceptualising Security Sector Reform and Reconstruction, In Heiner, H. - Bryden, A. eds.: *Reform and Reconstruction of the Security Sector,* DCAF and LIT Verlag: Geneva, 2004.

3. The DAC *Guidelines: Helping Prevent Violent Conflict: Security-related definitions.* Organisation for Economic Co-operation and Development, Paris: 2001.

4. Edmunds, T. Security Sector Reform: Concepts and Implementation. In Fluri P. – Hadzic, M., eds. Sources on Security Sector Reform, DCAF/CCMR: Geneva, 2004.

на шляху до розвитку демократії. Дійові особи безпекового сектору потенційно можуть відігравати важливу роль у політичному житті держави, адже вони мають монополію на вплив або контроль над правоохоронними органами. У цьому контексті громадський контроль над сектором безпеки є важливим елементом будь-якого демократичного процесу.[5] Головним чином це відбувається шляхом посилення функцій нагляду законодавчих органів над сектором безпеки, управлінням і контролем за військовими витратами.

Ефективне управління: ґрунтується на механізмах і структурах, що дозволяють ефективне надання доступу до суспільних благ, а в даному випадку, безпеки громадян держави. Разом з цим, реформа сектору безпеки може як сприяти розвитку ефективного управління, так і бути перешкодою для цього. Реформа може бути ключовим компонентом у боротьбі з корупцією і організованою транскордонною злочинністю та криміналітетом. Економічні потреби реформи сектора безпеки є також дуже важливими, оскільки вони можуть мати негативний вплив на економічну ситуацію в державі.[6]

Економічний розвиток: на економіку країни впливає її стабільність, що залежить від ефективності забезпечення безпеки. Так само, як і у випадку з ефективним управлінням, сектор безпеки може зіграти ключову роль у вирішенні цих питань, і, таким чином, сприяти розвитку країни, і навпаки, неефективний сектор може бути тягарем для бюджету і економіки країни.[7]

Запобігання конфліктам: успішне реформування сектору безпеки може допомогти у досягненні внутрішньої стабільності (ефективне вирішення проблем та зменшення напруги у суспільстві, що має наслідком забезпечення безпеки та справедливості для громадян), а також регіональної стабільності (в якості важливого механізму зміцнення довіри та безпеки в регіоні).[8]

Пост-конфліктне відновлення: можливе тільки за умови демобілізації воюючих сторін та їх реінтеграції в суспільство, уніфікації різних озброєних формувань та їх включення до відповідних складових національної структури безпеки та оборони, ліквідації існуючих запасів легкого озброєння. Тут також важливим є запобігання процесу «приватизації» безпеки.

Професіоналізація армії і сил безпеки: гарантуватиме їм чітко визначені в рамках правового поля завдання і функції, у т.ч. щодо поваги до демократично обраних представників влади, а також забезпечуватимете їх ефективне функціонування у сфері захисту держави і населення.[9]

Ще однією сферою, в якій відбуваються зміни, пов'язані з цивільно-військовими відносинами, є соціальна сфера. Вона включає в себе історичні традиції та культурну спадщину, пов'язану з місцем збройних сил у суспільстві. Трансформація збройних сил визначається не тільки раціональними чинниками, що сягають сфер зовнішньої та внутрішньої політики, але й такими чинниками, як традиції збройних сил і спадщина минулого стосовно їх організаційної структури, природи, військової культури. Процес зміни колишнього соціалістичного підходу на нові акценти в реформуванні сектору безпеки, спрямовані на захист інтересів суспільства і особистості, все ще триває в Словаччині. У цій сфері досягнуто значного прогресу, наприклад, з точки зору парламентського нагляду (про що більш детальніше йдеться нижче), залучення громадянського суспільства до процесів, пов'язаних з безпекою. Разом з цим,

5. Там само.

6. Škamlová, D. Reforma bezpečnostného sektora. In: Ľupták, L. Panoráma globálneho bezpečnostného prostredia 2006-2007. Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, Bratislava, 2007, pp. 639-647.

7. Edmunds, T. Security Sector Reform: Concepts and Implementation. In Fluri P. – Hadzic, M., eds. Sources on Security Sector Reform, DCAF/CCMR: Geneva, 2004.

8. Там само.

9. Там само.

Словацькій Республіці належить ще багато зробити в цій сфері.

На верхньому рівні системи безпеки має цілодобово функціонувати відповідний професійний моніторинговий орган управління кризовими ситуаціями для безперервного відстеження ситуації з безпекою в Словацькій Республіці, а також за кордоном, включаючи співпрацю і зв'язки з ситуаційними і аналітичними підрозділами різноманітних інституцій (Act no. 110/2004 Coll.) в ЄС, НАТО та інших країнах. Його основне завдання полягатиме в тому, щоб оцінювати стан загроз і ризиків, а також їх вплив на інтереси Словацької Республіки та союзників. Цей елемент повинен одночасно діяти як інтегратор інформації, обробленої в межах підсистем системи безпеки, які діють на відповідних позиціях окремих департаментів на горизонтальному рівні. Відповідно до цього, можна виокремити наступні вимоги до функціонування сфери безпеки:

- сучасна, визнана концепція структури та функціонування системи безпеки;
- сумісність по відношенню до інших інститутів і механізмів ЄС і НАТО;
- функціонування елементу управління кризовими ситуаціями, який забезпечує безперервний моніторинг, аналіз і оцінку очікуваних впливів в галузі безпеки на інтереси Словацької Республіки та її союзників;
- забезпечення взаємної комунікації між елементами управління кризовими ситуаціями в Словацькій Республіці та в її союзників з метою надання політичній еліті країни оперативної інформації про безпеку, в тому числі пропозиції щодо її вирішення;
- багатокомпонентність інституційної бази управління кризовими ситуаціями, що допомагає досягти її бажаної функціональної активності;
- вироблення обов'язкового до виконання регламентування діяльності окремих елементів управління кризовими ситуаціями та самого процесу управління кризовими ситуаціями, з урахуванням всього спектру очікуваних подій (Act no. 110/2004 Coll., Act no. 387/2002 Coll.);
- систематизація вертикальних та горизонтальних зав'язків, а також визначення компетенції в процесі функціонування елементів управління кризовими ситуаціями (від вищих органів державного управління до окремих елементів в межах місцевого самоврядування) (Act no. 129/2002 Coll.);
- функціональна і сучасна система методичної та навчальної підготовки людських ресурсів, процесу їх відбору та можливості постійної професійної підготовки.[10]

Підсистема управління є ядром системи безпеки, що складається з певних установ та органів, які функціонують за загальнообов'язковими правилами та управляють окремими процесами забезпечення безпеки держави. Ця підсистема складається з Президента Словацької Республіки, Національної ради Словацької Республіки, Уряду Словаччини та інших органів державної влади, територіального і місцевого самоврядування, а також, по суті, з відповідних юридичних і фізичних осіб. Загальнообов'язкові закони і нормативні акти визначають сферу їх діяльності, повноваження і відповідальність. Керівні органи держави розробляють і реалізують політику для досягнення стратегічних цілей, захисту інтересів і визначення ролі держави (стратегічні політичні документи, конституційні закони, стратегічні рішення про реагування на кризові ситуації тощо). У відповідності до згаданих документів, органи державної влади спільно з органами місцевого самоврядування (округу, району) і органами місцевої влади реалізують стратегічні цілі, інтереси і завдання.

На вищому рівні елементом управління кризовими ситуаціями, що відповідає за прийняття

10. Ganoczy, Š. Bezpečnostný systém ako významná časť bezpečnostného sektora. In Ušiak, J. et al. *Bezpečnostné fórum 2014*. Banská Bystrica: Belianum, 2014. pp. 192-199.

рішень, є Уряд Словаччини, який відіграє основну роль в ухваленні, імплементації та контролі заходів щодо запобігання кризових ситуацій, і вирішує справи з ними відповідно до чинного законодавства. Консультативним елементом управління кризовими ситуаціями на вищому рівні є Рада Безпеки Словацької Республіки, яка, як урядовий консультативний орган, обговорює і оцінює матеріали, підготовлені для процесу прийняття рішень Урядом у сфері державної безпеки.

Виконавча підсистема функціонує відносно незалежно від кожного міністерства, але з чітко визначеною компетенцією щодо стосунків з центром управління кризовими ситуаціями (Група з управління кризовими ситуаціями Словацької республіки). Компоненти виконавчої підсистеми підпорядковані окремим міністерствам відповідно до такого розподілу:

- Міністерство внутрішніх справ: органи поліції, пожежна і рятувальна служба, гірська служба рятувальних робіт, лабораторії хімічного контролю і цивільного захисту;
- Міністерство оборони: збройні сили (Act no. 321/2002 Coll.);
- Міністерство фінансів: митна адміністрація;
- Міністерство юстиції: в'язниці і судова охорона;
- Міністерство охорони здоров'я: служби охорони здоров'я;
- Міністерство економіки: гірничо-рятувальна служба;
- Міністерство закордонних і європейських справ (Directive. 114/2013);
- Орган національної безпеки;
- Словацька служба розвідки і військова розвідка;
- На муніципальному рівні: муніципальна поліція, муніципальні пожежні бригади;
- Державні установи гуманітарного спрямування.[11]

Інший етап реформи сектору безпеки має досить універсальний характер. Його предметом є ключове питання громадського контролю над сектором безпеки, рівень якого наразі є недостатнім у будь-якій країні, незалежно від рівня її розвитку. Низький рівень суспільного контролю над установами, а також постійна потреба підвищувати ефективний демократичний контроль над системою безпеки держави викликав необхідність комплексної реформи. Цей етап реформи сектору безпеки стосується всіх зацікавлених сторін.

Окрім недостатньої прозорості системи державної безпеки, дуже важливим мотивом для реформи безпекового сектору є наявність широкого спектру нових загроз. Отже, немає значних проблем з ідентифікацією недоліків у реформі сектору безпеки (включаючи громадський і демократичний контроль параметрів збройних сил) у наступних сферах: політичній (відсутність політичної волі з боку еліт, а не зі сторони військових), організаційній (відсутність надійного стратегічного і оборонного планування), ресурсній (за винятком дефіциту в оборонному плануванні, це також стосується неправильного використання людських ресурсів).

Громадянське суспільство, парламентський нагляд і реформа сектору безпеки у Словаччині

Наразі в Словаччині реформа сектору безпеки орієнтована на два основні явища:

1) нові загрози безпеці;
2) латентний дефіцит прозорості інститутів.

11. Там само.

Щоб протистояти новим загрозам, у «старих» країнах НАТО в процесі реформування безпекового сектору завжди підкреслювали необхідність систематичного покращення кваліфікації урядових і парламентських експертів, що працюють з системою національної безпеки, а також готовність і, відповідно, професіоналізм членів різних (владних) інститутів. Щоб спрямувати реформу на питання дефіциту прозорості, необхідне залучення громадянського суспільства до публічної дискусії з питань безпеки і оборони.[12]

Що стосується залучення незалежних дослідницьких центрів, неурядових організацій, засобів масової інформації та інших сегментів громадянського суспільства до суспільного нагляду за системою безпеки держави, то тут на перший план виходить необхідність підвищення інформованості й обізнаності громадян. Масштабне залучення громадськості до сфери безпеки і оборони є, на додачу до освіти експертів і працівників системи державної безпеки, іншим ключовим завданням реформи безпекового сектору.

Громадянське суспільство є єдиним джерелом легітимності, що має суттєве значення для функціонування інститутів в демократичних країнах. Без цієї легітимності будь-яка ідея «демократичного» або «громадського» контролю над збройними силами відповідно до «західної моделі» в будь-якій країні, в тому числі й Україні, була би абсурдною. Без підтримки громадськості, ефективність системи державної безпеки була б не лише обмеженою, але, ймовірно, ніколи б не відбулася. Причина тут в тому, що навіть «старі» демократії мають деякі проблеми з реалізацією принципів реформи сектору безпеки і здійсненням ефективного громадського контролю над збройними силами.[13]

Формальний рівень цивільно-військових відносин (парламент, президент, уряд, міністерство оборони, суди, тощо) був юридично закріплений вже в 1990-1992 рр. у межах тоді ще єдиної держави з Чеською Республікою, і Словаччина продовжила розвиток у цьому напрямку після отримання незалежності та формування своїх власних інститутів влади. Набагато більш проблематичним виявився неформальний рівень, адже словацьке громадянське суспільство як ключовий гравець у реалізації громадського контролю над Збройними силами Словаччини, не було готовим до виконання цього завдання і не мало необхідного попереднього досвіду в цій сфері. Знадобилося майже десятиліття, щоб звести фундамент для розбудови безпекової спільноти (цивільні експерти, неурядові організації, засоби масової інформації, наукові установи) і громадськість нарешті отримала достатньо інформації для базової орієнтації в питаннях політики безпеки і оборони.[14]

Новоствореній словацькій безпековій спільноті, яка отримала свій перший практичний досвід роботи у сфері оборони й закордонних справ у процесі розробки нових стратегічних документів з безпеки (Стратегія безпеки Словацької Республіки, Оборонна Стратегія Словацької Республіки) у 2000-2001 рр., було відомо про існування на регіональному рівні значного дефіциту інформації з безпекових питань. Разом з оборонним департаментом (зокрема Інститутом з питань оборони і безпеки) було розроблено дворічний проект, спрямований на підвищення обізнаності на регіональному рівні з питань, пов'язаних з політикою безпеки. Основна увага була зосереджена на трьох ключових питаннях: цивільно-військові відносини, демократичний контроль над збройними силами, реформа сектору безпеки. Цільовими групами були місцеві органи влади, регіональні засоби масової інформації, неурядові організації та наукові спільноти. Невід'ємною частиною проекту була також інформація про хід реформування Збройних сил Словацької Республіки. Це стосувалося не

12. Korba, M. "Bezpečnostný sektor a jeho reforma". In Sociológia - Slovak Sociological Review 5: 433-452. 2003.

13. Там само.

14. Tarasovič, V. Skúsenosti Slovenska z budovania civilno-vojenských vzťahov. CENAA, 2005. Available at: http://cenaa.org/analysis/skusenosti-slovenska-z-budovania-civilno-vojenskych-vztahov/.

тільки початку структурних змін, обумовлених появою у збройних сил нових можливостей, але й змін в компонентах дислокації військових формувань в окремих регіонах, що часто мало вирішальний вплив на подальшу долю розвитку деяких міст і мікрорайонів, з яких виводилися війська.

Парламентський контроль над Збройними силами Словаччини

Парламентський контроль над Збройними силами Словацької Республіки посідає головне місце в процесах здійснення цивільного і демократичного управління й контролю в державі. Він здійснюється через виборні органи Національною радою Словацької Республіки, і реалізується в чотирьох основних сферах:

1. Законодавча – Національна рада Словацької Республіки приймає закони у сфері безпеки й оборони.

2. Бюджетна – ця сфера є однією з основних елементів, що передбачає залучення громадськості з метою контролю над військовими органами. В силу того, що розмір бюджетних витрат і окремі бюджетні програми визначаються із врахуванням позицій громадянського сектору, таким чином забезпечується прозорість цього процесу.

3. Сфера управління через представника виконавчої влади – відповідно до Конституції, стаття 116, член уряду несе відповідальність за виконання своїх функцій перед Національною радою Словацької Республіки.

4. Сфера управління через власні виборні органи – такими органами є комітети Національної ради Словацької Республіки. Інтереси збройних сил представляються, в основному, через комітет Національної ради з питань бюджету, фінансів і грошового обігу, комітет Національної ради з питань оборони і безпеки, Спеціальний ревізійний комітет Національної ради Словацької Республіки з питань контролю військової розвідки і Спеціальну контрольну комісію Національної ради з питань контролю інформаційної служби Словаччини.[15]

З 1993 р. стан парламентського контролю над Збройними силами в Словаччині значно покращився. Своєрідним періодом прориву стали 2000-2002 рр., коли парламент долучився до підготовки і затвердження стратегічних документів з безпеки. Сьогодні парламент він вже знає, як розробляти теоретичні документи з безпеки і має можливість оцінити, імплементувати та контролювати виконання документів, спрямованих на середньострокову перспективу розвитку Збройних сил Словацької Республіки. У цьому контексті, багато залежить від здатності, компетентності й зацікавленості парламентарів у тому, як вони реалізують свої права у сфері громадського демократичного управління і контролю над збройними силами.

Попри позитивні аспекти, необхідно також відзначити, що сфера парламентського контролю над збройними силами наразі потребує покращення, адже бракує парламентарів, обізнаних на специфіці сектору безпеки та оборони, що є результатом власне дефіциту таких експертів у політичних партіях Словаччини.

Рекомендації

У 2006 р., як відзначає В. Тарасовіч, словацькі експерти під час раунду дискусій визначили пріоритети реформування сектору безпеки Словацької Республіки. Хоча в наш час процеси розвитку безпекового середовища є дуже динамічними, ці експерті напрацювання залишаються актуальним навіть зараз. Вважаємо, що вироблена схема може також бути корисною для української дискусії в рамках реформи сектору безпеки, включаючи й проблематику безпеки людини, а пріоритети,

15. Tarasovič, V. (ed.): *Demokratické riadenie a kontrola ozbrojených síl*, Inštitút obrany a bezpečnosti MO SR, Friedrich Ebert Stiftung, Bratislava, 2004.

представлені В. Тарасовічем,[16] можуть бути корисними з точки зору практичної «реалізації» українською безпековою спільнотою.

Пріоритети в реформі сектору безпеки:

Обізнаність населення з питаннями, що пов'язані із безпекою:
- трансформація культури розуміння і сприйняття безпеки;
- розуміння відносини «громадянин – держава».

Реформа системи та/або її нове створення:
- необхідність визначити, хто і що належить до системи/сектора;
- безперервність реформи в зв'язку зі зміною або появою нового середовища безпеки;
- співпраця між міністерствами;
- налагодження взаємовідносин між збройними силами і поліцією.

Розроблення теоретичних аспектів безпеки:
- визначення національних інтересів;
- визначення загроз і викликів.

Освіта:
- покращення безпекового експертного середовища;
- реформа системи освіти в цілому, у т.ч. з питань, пов'язаних з безпекою.

Комунікація:
- постійна взаємодія;
- підтримка співпраці із зарубіжними країнами та експертами.

Сфера контролю:
- необхідність охоплення всього спектра сектору безпеки;
- прозорість;
- систематизація.

Ефективність.

Ще один урок, який ми засвоїли, – це необхідність проведення якомога всебічного й масштабного обговорення. Реформа сектору безпеки, включаючи людський вимір, має бути повною мірою обговорена, у т.ч. й на регіональному рівні, оскільки це питання відіграє ще більш важливу роль в Україні, ніж у Словаччині.

Словаччині й Україні доцільно більше співпрацювати щодо обміну досвіду і кращих практик здійснення парламентського нагляду, що було би корисним для обох сторін.

Важливим позитивним прикладом є сучасна практика підготовки стратегічних документів у Словаччині. Представники найбільш авторитетних громадських організацій і наукових установ, що активно працюють у сфері безпеки й оборони, запрошуються до участі у спільному обговоренні проектів стратегічних документів з представниками Міністерства закордонних справ та європейських питань, а також Міністерства оборони Словаччини. Вони обговорюють як загальну структуру, так і окремі аспекти нової стратегії безпеки.[17]

16. Там же

17. Samson, I. *Civilno-vojenské vzťahy ako zložka reformy bezpečnostného sektora. Ukrajina a civilno-vojenské vzťahy z pohľadu skúseností Slovenska*. Bratislava: SFPA. 2010.

Про авторів

Максим Хилько, Олександр Титарчук, Благодійний фонд «Ініціатива з дослідження східно-європейської безпеки», Україна
Наталя Беліцер, Інститут демократії імені Пилипа Орлика, Київ
Асмік Григорян, Степан Григорян, Аналітичний центр з питань глобалізації та регіонального співробітництва, Вірменія
Бідзіна Лебанідзе, Грузинський інститут політики
Іон Маноле, Асоціація Promo-LEX, Молдова
Андрій Поротніков, Belarus Security Blog
Гражвідас Ясутіс, Литовська військова академія ім. генерала Йонаса Жямайтіса
Самуель Года, Словацька асоціація зовнішньої політики

Вихідні дані

Фонд імені Фрідріха Еберта | Представництво в Україні
01004 Україна, Київ, Пушкінська 34

Відповідальний за друк:
Маттес Бубе | Директор, ФФЕ Київ
Тел.: +38 (044) 234 0038 | Факс: +38 (044) 451 4031
http://fes.kiev.ua

Замовлення публікацій:
mail@fes.kiev.ua

Комерційне використання усіх публікацій, виданих Фондом ім. Фрідріха Еберта (ФФЕ) не дозволяється без письмового дозволу ФФЕ.

Представництво Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні

Фонд ім. Фрідріха Еберта (ФФЕ) - це політичний фонд, центральний офіс якого знаходиться у Німеччині. Наша діяльність зосереджена на ключових ідеях та цінностях соціал-демократії: свобода, справедливість та солідарність. Наша міжнародна співпраця забезпечується мережею представництв в більш ніж 100 державах. Наші зусилля спрямовані на підтримку політики мирної співпраці та прав людини, допомогу у створенні та консолідації демократичних інститутів, що базуються на засадах соціальної справедливості та верховенства права, такими як вільні профспілки та сильне громадянське суспільство.

Ми активно виступаємо за соціальну, демократичну та конкурентоздатну Європу в рамках євроінтеграційних процесів. Саме в дусі цих принципів Представництво ФФЕ у Києві, з часу свого заснування у 1996 році, підтримує діалог з українськими партнерами, в тому числі із ширшого кола питань, таких як сталий розвиток та безпека людини.

Погляди, висловлені у цій публікації, не обов'язково відображають погляди Фонду ім. Фрідріха Еберта або організацій, де працюють автори

ISBN 978-617-7157-44-0